

Kriminaliteta in kriminalistično delo v letu 2000¹

² Staš Svetek

Skokovit porast števila kaznivih dejanj, ki jih v posameznem letu obravnava slovenska policija, se je nadaljeval tudi v letu 2000. Od leta 1997, ko je policija utemeljila sum storitve za 37 tisoč kaznivih dejanj, se je njihovo število skoraj podvojilo in je leta 2000 znašalo že prek 67 tisoč kaznivih dejanj. Statistični porast je odraz poslabšanja varnostnih razmer, še bolj pa spremenjenega (bolj natančnega) načina obravnavanja in evidentiranja najlažjih oblik kriminalitete, ki so hkrati najpogostejše in zato najbolj vplivajo na statistične kazalce. Leto 2000 je bilo obenem prvo leto uvajanja novega informacijskega sistema policije s področja kriminalitete, ki zaradi kompleksnosti in obsežnosti takrat še ni deloval optimalno, kar je poslabšalo kakovost podatkov o obravnavanih kaznivih dejanjih in osumljencih.

Varnostne razmere na področju kriminalitete so bile v letu 2000 podobne kot leto pred tem. Na delo policije je vplivalo zlasti vse bolj množično tihotapljenje ilegalnih prebežnikov, stopnjevanje organiziranosti in brezobzirnosti storilcev hujših kaznivih dejanj ter naraščanje sekundarne kriminalitete - kaznivih dejanj odvisnikov, ki si tako pridobivajo sredstva za nabavo prepovedanih drog.

V strukturi obravnavane kriminalitete se je zlasti povečalo število premoženjskih deliktov in kaznivih dejanj zaradi zlorabe prepovedanih drog. Policija se je kljub neugodnim varnostnim razmeram uspešno soočala zlasti z najbolj nevarnimi oblikami kriminalitete ter pri tem odkrila in uspešno preprečila več hujših oblik organizirane kriminalne dejavnosti, kot so: izsiljevanja in umori podjetnikov, množično tihotapljenje ilegalnih migrantov, mednarodna trgovina in promet s prepovedanimi drogami ter korupcija državnih funkcionarjev.

Ključne besede: kriminaliteta, kriminalitetna statistika, kazniva dejanja, ovadeni osumljenci, policija, kriminalistično delo.

UDK: 343.3/7 (4974) »2000«

METODOLOGIJA

Podatki o kriminaliteti so iz evidenc, ki jih vodi in vzdržuje Policija kot organ v sestavi Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije: evidence ovadenih oseb in kaznivih dejanj, evidence zaznav kaznivih dejanj in evidence dogodkov. Nekateri podatki so zbrani ročno, vir članka pa so poročila o delu policije na državni ravni. Podatki ne zajemajo kaznivih dejanj, katerih posledice so bile prometne nesreče (vodena so posebej), niti kaznivih dejanj, ki so jih povzročili otroci, ker le-ti niso subjekt kazenskopravne odgovornosti.

Podatki ne odražajo celotne kriminalitete, saj so odvisni od dejavnosti subjektov, ki kazniva dejanja prijavljajo, odkrivajo in obravnavajo. Številnejša od uradnih podatkov so zlasti dejanja, pri katerih formalno ni žrtve (trgovanje z mamili ali orožjem) in pri katerih žrtev ni vedno pripravljena prijaviti dejanja (spolni delikti, dejanja z manjšo premoženjsko škodo, kadar se žrtev boji maščevanja storilca ipd.). Statistični podatki o kaznivih dejanjih odražajo poleg dejanskega stanja tudi stopnjo prijavljanja in odkrivanja inkriminiranih pojavov v

družbi. Prijavljanje je odvisno od strpnosti ljudi do posameznih oblik delinkventnega ravnanja, občutka ogroženosti, obsega oškodovanja ter zaupanja v policijo in pravosodje, medtem ko je odkrivanje odvisno zlasti od učinkovitosti policije. Zato se podatki o varnostnih razmerah in policijskem delu na področju kriminalitete prepletajo.

Na število uradno ugotovljenih kaznivih dejanj v različnih obdobjih vplivajo kadrovske in materialno-tehnične zmogljivosti policije pa tudi spremembe meril o tem, kaj je kaznivo in uradno pregonljivo in kaj ne. V obdobju po spremembi kazenske zakonodaje leta 1995, s katero je bil uveden institut t.i. predlagalnega delikta, vpliva na skupno število evidentiranih kaznivih dejanj tudi spremenjeno tolmačenje, na kakšen način upravičenci izrazijo voljo za pregon storilcev tovrstnih deliktov. S tem se navidezno poveča ali zmanjša obseg celotne kriminalitete.

Statistični podatki o posameznem letu so zamrznjeni sredi januarja naslednje leto, kar pomeni, da statistika ne izkazuje naknadno zbranih podatkov o prikazanem letu, ki so bili evidentirani po zamrznitvi. Ker podatki iz tekočih baz niso primerljivi s preteklimi obdobji, so namreč vir statističnih podatkov zamrznjene računalniške baze. Postopki pri kaznivih dejanjih praviloma trajajo dalj časa, zato se podatki o preteklih obdobjih v tekoči bazi nenehno spreminjajo. Hitrost sprememb je obratnosorazmerna s časom, ki je preteklo od zaključka prikazanega statističnega obdobja. Podatki za oddaljena obdobja (za več let nazaj) so bolj ali manj dokončni, medtem ko so za bližnjo preteklost bolj ali manj nepopolni. Pri nekaterih segmentih kriminalitete (npr. pri gospodarski

¹ Zaradi metodologije zbiranja podatkov in poročanja o kriminaliteti, ki ne omogoča natančne razmejitve med varnostnimi razmerami in policijskim delom, so prikazani statistični podatki o kaznivih dejanjih prepleteni s podatki o kriminalističnem delu.

² Staš Svetek, višji kriminalistični inšpektor Uprave kriminalistične policije v Generalni policijski upravi Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije, Štefanova 2, 1000 Ljubljana.

kriminaliteti) so odstopanja med takoj znanimi in naknadno pridobljenimi podatki zelo velika (tudi do 80 %), zato ni možna primerjava tekočih podatkov med bližnjimi in časovno bolj oddaljenimi obdobji.

Zaradi uvedbe novega informacijskega sistema policije za delo na področju kriminalitete (novembra 1999) je bila spremenjena tudi metodologija statističnega prikazovanja kaznivih dejanj. Informacijski sistem vsebuje nekatere nove podatke, ki pred tem niso bili računalniško evidentirani, po drugi strani pa ne vsebuje več vseh statističnih podatkov iz starih računalniških baz. **Zato nekaterih podatkov ni mogoče primerjati s preteklimi leti, drugih (npr. poklica in izobrazba osumljencev) pa ni več možno spremljati.** Število v posameznem obdobju storjenih in/ali obravnavanih kaznivih dejanj je prikazano po času storitve oz. po času, ko je policija zanje podala kazenske ovadbe, in ne več po času evidentiranja v računalniški sistem, kot je bilo pred uvedbo novega informacijskega sistema. Ker so bili podatki, ki se nanašajo na enoinpolmesečno obdobje od uvedbe informacijskega sistema do konca leta 1999, zamrznjeni šele skupaj s podatki za naslednje leto, so se med celotnim letom 2000 še dopolnjevali in popravljali. **Primerjalni podatki iz predhodnih let so zato drugačni od podatkov v takratnih statističnih poročilih.**

Nov informacijski sistem je korenito spremenil vsebino in način zbiranja, obdelovanja in prikazovanja podatkov s področja kriminalitete. Zaradi kompleksnosti in obsežnosti sistema je bil potreben določen čas za uravnoteženje vseh njegovih komponent in odpravo napak, ki so se pokazale šele po njegovem zagonu. Prav tako v prvem letu delovanja še ni bilo vzpostavljenega ustreznega podsistema za zagotavljanje kakovosti podatkov. Pri preverjanju statističnih baz se je izkazalo, da je delež napačnih podatkov razmeroma velik, posamezni agregati podatkov pa so celo neuporabni za spremljanje in ocenjevanje varnostnih razmer ter načrtovanje policijskega dela (zlasti na področju premoženjskih in krvnih deliktov, ponarejanja denarja itd.). Zato so prikazani podatki zgolj orientacijski in ne morejo biti popolnoma korektna podlaga za podrobnejše preučevanje strukture in dinamike obravnavane kriminalitete. **Števila kaznivih dejanj in ovadenih oseb, ki predstavljajo orientacijske vrednosti, so označena z zvezdico (*).**

Kriminalitetna statistika je večinoma »output statistika«, prikazana na podlagi kaznivih dejanj, za katera je policija podala kazenske ovadbe državnemu tožilstvu (dejanja, za katera obstaja utemeljen sum, da gre za kazniva dejanja), in na podlagi datuma zaključnih dokumentov predkazenskega postopka (dokumenti, datirani z letnico 2000, ki jih je policija evidentirala do zamrznitve podatkovnih baz³). Zaradi dolgotrajnega preiskovanja nekaterih vrst (zlasti gospodarske) kri-

minalitete, ko policijski postopki lahko trajajo več let, je v poglavju o splošnih značilnostih kriminalitete izjemoma prikazana »input statistika« oziroma dejanja, ki so bila policiji prijavljena ali jih je odkrila sama (dejanja, za katera obstaja sum, da gre za kazniva dejanja), ne glede na ugotovitve nadaljnje preiskave ali pravno podlago za pregon osumljencev. Ta dejanja so prikazana po času storitve (kazniva dejanja, ki so bila storjena v letu 2000 in jih je policija evidentirala do zamrznitve podatkovnih baz).

Število kaznivih dejanj, ki so jih obravnavale policijske enote posameznih policijskih uprav oz. regij, ni enako številu kaznivih dejanj, ki so bila tam storjena, saj pristojnost območnih policijskih enot ni vezana izključno na kraj storitve kaznivega dejanja.

Slovenska policija evidentira organizirano kriminaliteto tako, da sestavljalec kazenske ovadbe presodi na podlagi znanih okoliščin o konkretnem primeru in meril za identifikacijo organiziranega ozadja kriminalne dejavnosti, ali je konkretno kaznivo dejanje bilo posledica organizirane dejavnosti ali ne. Strokovnjaki policije so v skladu z mednarodnimi izkušnjami in priporočili pripravili **merila organizirane kriminalitete.** Po teh merilih je kaznivo dejanje posledica organizirane kriminalne dejavnosti, če ga je (so) storil(i) član(i) skupine, za katero morajo biti sočasno podani naslednji pogoji:

1. organiziranost skupine,
2. notranja pravila ravnanja,
3. podjetniški način delovanja,
4. pridobivanje premoženjske koristi in/ali družbene moči zaradi ustvarjanja dobička z izvrševanjem uradno pregonljivih kaznivih dejanj.

Poleg tega mora biti izpolnjen vsaj še eden od naslednjih pogojev:

1. vpliv organizirane kriminalne skupine na politiko, državno upravo, sodstvo, gospodarstvo ali medije,
2. uporaba nasilja ali korupcije,
3. delovanje na mednarodni ravni.

Kazniva dejanja, ki jih člani skupine storijo na lastno pobudo, ne pomenijo organizirane dejavnosti.

Celotno kriminaliteto sestavljajo kazniva dejanja klasične (tatvine, vlomi, ropi, umori ...), gospodarske (poslovne goljufigije, zlorabe položaja ali pravic ...), računalniške (vdor v računalniški sistem, neupravičen vstop v računalniško bazo podatkov ...) in posebnih oblik kriminalitete (tihotapljenje oz. nedovoljena trgovina z drogami, orožjem in ljudmi, ponarejanje denarja ...). Poleg tega sta prikazani tudi organizirana in mladoletniška kriminaliteta, ki pa lahko obsegata katerokoli od prvih štirih oblik. Metodologija statistične obdelave podatkov zaenkrat ne omogoča ločenega prikaza števila obravnavanih kaznivih dejanj klasičnih in posebnih oblik kriminalitete niti gospodarske in računalniške kriminalitete. Statistično so prikazane naslednje kategorije:

³ Statistična baza podatkov za letno poročilo je bila zamrznjena 14. januarja 2001.

- *splošna kriminaliteta* (klasična kazniva dejanja in kazniva dejanja posebnih oblik, oziroma vsa ostala kazniva dejanja, poleg gospodarskih oziroma računalniških),
- *gospodarska in računalniška kriminaliteta* (kazniva dejanja, ki ne sodijo v splošno kriminaliteto),
- *organizirana kriminaliteta* (kazniva dejanja, ki so bila posledica organizirane kriminalne dejavnosti) in
- *mladoletniška kriminaliteta* (kazniva dejanja, za katera so bili ovadeni izključno mladoletniki).

Gospodarska kriminaliteta je opredeljena s kaznivimi dejanji po členih od 158 do 168, 205 do 207, 209, 210, 220, 225, 231 do 250, 252 do 254, 259 do 269, 292, 293, 307, 333, 336 in 341 kazenskega zakonika ter v skladu s členom 392 tudi s kaznivimi dejanji po členih od 127 do 130, 132 in 139 starega kazenskega zakona RS. Poleg tega sodijo v gospodarsko kriminaliteto tudi tista kazniva dejanja po členih 217, 255, 258, 297, 298 in 335 kazenskega zakonika, ki so povezana s poslovanjem gospodarskih subjektov, po noveli iz leta 1999 pa še kazniva dejanja po členih 234 a in 234 b. Od začetka leta 2000 se v okviru gospodarske kriminalitete prikazujejo tudi tativne telefonskih impulzov. V okviru navedenega je *računalniška kriminaliteta* opredeljena s kaznivimi dejanji po 2. odstavku člena 154, po členu 159, po 1., 2. in 4. odstavku člena 225, po členu 242 in po 3. odstavku člena 309.

V besedilu so ponekod, poleg podatkov iz leta 2000, v oklepaju navedena primerjalna števila kaznivih dejanj, ki jih je policija evidentirala v letu 1999. Policija lahko od 1999. leta dalje, v skladu z Zakonom o odgovornosti pravnih oseb, obravnava zaradi suma storitve kaznivega dejanja poleg fizičnih tudi pravne osebe.

1 VARNOSTNE RAZMERE IN POLICIJSKO DELO NA PODROČJU KRIMINALITETE

1.1 Splošne značilnosti

Slabšanje varnostnih razmer na področju kriminalitete, ki ga policija ugotavlja že nekaj let, se je nadaljevalo tudi v letu 2000. Preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj je potekalo v podobnih okoliščinah kot leto pred tem. Na delo policije je vplivalo vse bolj množično tihotapljenje ilegalnih prebežnikov, stopnjevanje organiziranosti in profesionalnosti storilcev kaznivih dejanj, naraščanje števila odvisnikov, ki si s kaznivimi dejanji pridobivajo sredstva za nabavo prepovedanih drog ipd.

Statistični podatki⁴ kažejo, da je bilo v letu 2000 med dejanji, ki so bila policiji prijavljena ali jih je odkrila sama

⁴ Prikazana je t.i. input statistika po času storitve kaznivih dejanj, zato se podatki razlikujejo od istovrstnih podatkov v nadaljevanju, kjer je prikazana t.i. output statistika po času podanih kazenskih ovadb in drugih zaključnih dokumentov policije.

(dejanja, za katera obstaja sum, da gre za kazniva dejanja), storjenih 84.787* (70.006) kaznivih dejanj. V strukturi teh kaznivih dejanj je bilo 20 (25) dokončanih umorov, 465* (421) hudih in posebno hudih telesnih poškodb, 513 (480) ropov, 15.338* (15.411) vlomov, 947 (688) prepovedanih prehodov prek državne meje in 1.471 (1.028) zlorab prepovedanih drog. Zaradi posledic kaznivih dejanj je umrlo 61* ljudi, 579* jih je bilo hudo in 2.259* lažje poškodovanih. Storilci naj bi po oceni policije z znanimi oz. naznanjenimi kaznivimi dejanji, ki so jih storili v letu 2000, povzročili za 36,5* milijarde tolarjev materialne škode.

Policija se je kljub neugodnim varnostnim razmeram in pomanjkanju finančnih sredstev uspešno soočala z najbolj nevarnimi oblikami kaznivih dejanj in večinoma uresničila zastavljene cilje za delo na področju kriminalitete. Pri preiskovanju kaznivih dejanj z elementi nasilja je z intenzivnim delom uspela preiskati organizirano kriminalno dejavnost z najhujšimi posledicami (izsiljevanji in umori podjetnikov), s kakovostnejšo pripravo pogojev za uporabo tajnih policijskih ukrepov in prikritih preiskovalnih postopkov pa je z manj tovrstnimi ukrepi odkrila več hujših oblik organizirane kriminalne dejavnosti. V preiskovanje najzahtevnejših primerov kaznivih dejanj so bili vključeni vsi razpoložljivi profili strokovnjakov.

1.2 Kazniva dejanja in osumljenci, ki jih je policija obravnavala leta 2000

Število evidentiranih kaznivih dejanj, za katera je policija v letu 2000 vložila kazenske ovadbe (obravnavana kriminaliteta), se je v primerjavi z letom 1999 povečalo (od 61.693 na 67.617)*. Policisti in kriminalisti (v nadaljevanju: policisti) ocenjujejo, da so ovadeni znani in neznan osumljenci povzročili s kaznivimi dejanji za 29,3 (19,9*) milijarde tolarjev škode ali za približno pol več kot lani, na kar je najbolj vplivalo povečanje obsega škode, povzročene z obravnavanimi kaznivimi dejanji premoženjske in gospodarske kriminalitete. S kaznivimi dejanji so storilci 65.148⁵ - krat poškodovali oz. oškodovali druge ljudi.

Tabela 1: Gibanje števila kaznivih dejanj in deleža preiskanoosti v letih 1996 - 2000

Leto	Število k.d.	Število preiskanih k.d.	Delež preiskanih k.d. (v%)
1996	36.838	24.039	65,3
1997	37.451	24.099	64,4
1998	55.259	29.242	52,9
1999 *	61.693	29.766	48,3
2000 *	67.617	31.707	46,9

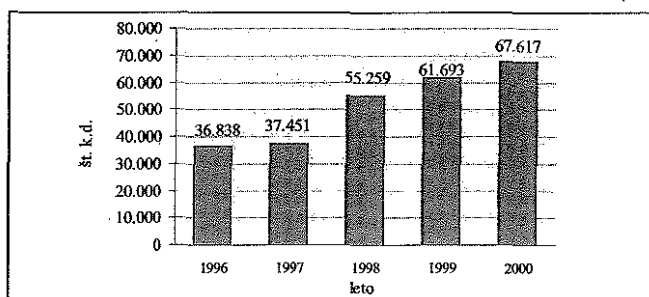
⁵ Število ne pomeni števila oseb. Nekdo, ki je bil npr. v istem letu žrtev oz. oškodovan zaradi več kaznivih dejanj, je večkrat voden tudi v skupnem številu oškodovanih.

V strukturi evidentirane kriminalitete se je zlasti povečalo število premoženjskih deliktov (drobnih tatvin, zatajitev, goljufij in požigov) ter število kaznivih dejanj lahke telesne poškodbe, odvzema mladoletne osebe, poslovne goljufije, pranja denarja, izdaje nekritnega čeka in zlorabe bančne ali kreditne kartice, davčne zatajitve, tihotapstva, posebnih primerov ponarejanja listin, zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic, nezakonitega posredovanja, nasilništva, nedovoljene proizvodnje in prometa orožja ali razstrelilnih snovi in povzročitve splošne nevarnosti. Nadaljevalo se je tudi večletno naraščanje števila obravnavanih kaznivih dejanj, povezanih z zlorabo drog.

Poleg kaznivih dejanj, za katera so bile vložene kazenske ovadbe, je policija obravnavala tudi kazniva dejanja, ki se preganjajo na predlog oškodovanca, vendar oškodovanec predloga ni podal ali ga je umaknil, policija pa je o teh dejanjih le poročala državnim tožilcem. Število tovrstnih evidentiranih dejanj se je v primerjavi s prejšnjim letom zmanjšalo (od 12.953 na 9.489*) medtem ko se je število evidentiranih predlagalnih deliktov s podanim predlogom za pregon povečalo (od 18.864 na 20.862)*.

Strokovnjaki ocenjujejo, da je povečanje števila kaznivih dejanj, za katera je policija vložila kazenske ovadbe, poleg poslabšanja varnostnih razmer (na kar med drugim kaže tudi povečanje materialne škode), posledica obravnavanja in evidentiranja lažjih kaznivih dejanj (t.i. predlagalnih deliktov), ki so najštevilnejša in znatno vplivajo na podatke o skupnem obsegu obravnavane kriminalitete. Tudi v letu 2000 se je namreč nadaljeval trend »selitve« policiji znanih lažjih kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog oškodovancev, iz statistike nepravilnih deliktov (brez predloga oz. pravne podlage za pregon) v statistiko kaznivih dejanj, za katera je policija imela pravno podlago za pregon storilcev in je zanje vložila kazenske ovadbe. Postopno uveljavljanje internega navodila MNZ, ki od leta 1998 narekuje policiji, da od oškodovancev in drugih upravičencev ne zahteva več dodatne formalizacije zahteve za pregon storilcev kaznivih dejanj, ki se preganjajo na predlog, namreč vpliva na skokovit, a v veliki meri zgolj navidezen porast števila kaznivih dejanj (Graf 1).

Graf 1: Obravnavana kazniva dejanja v letih 1996 - 2000

Po presoji policije je bilo 898* (1.134*) evidentiranih kaznivih dejanj posledica organizirane kriminalne dejavnosti, kar je manj kot v prejšnjem letu. Zmanjšanje je posledica spremenjane (natančnejše) opredelitve organizirane kriminalitete in

usmeritve kriminalistične policije v preiskovanje težjih tovrstnih oblik kriminalitete, s čimer je odkrila sicer manj, vendar po drugi strani hujših kaznivih dejanj kot v preteklosti. Zmanjšalo se je tudi število uporabljenih tajnih policijskih ukrepov in prikritih preiskovalnih postopkov pri odkrivanju teh kaznivih dejanj, vendar je po drugi strani policija zabeležila večje število oseb, ki jih je obravnavala na tak način, in povečanje števila odrejenih priporov zanje. Enote policije za organizirano kriminaliteto so navedene ukrepe uporabile zoper 414 (394) oseb. Policisti so identificirali 49 organiziranih kriminalnih združb, pri čemer so pri 44 primerih ugotovili povezave s tujino, zlasti z območji nekdanje Jugoslavije, z Italijo, Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo, Turčijo, Albanijo, pa tudi z nekaterimi drugimi državami. Posebej zaskrbljujoče je, da je policija v štirih najbolj odmevnih primerih razkritja kriminalnih združb odkrila elemente pranja denarja in v dveh primerih tudi korupcije najvišjih državnih uradnikov.

Zaradi utemeljenega suma storitve kaznivih dejanj so policisti v letu 2000 ovadili skupaj 18.699* osumljencev⁶. Poleg tega so po novem Zakonu o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja 27-krat ovadili tudi pravne osebe.

Med ovadenimi osumljenci je bilo evidentiranih 2.937* mladoletnikov zaradi utemeljenega suma storitve 4.847* kaznivih dejanj. Mladoletniška kriminaliteta je predstavljala 7,2 % celotne kriminalitete, delež mladoletnih osumljencev med vsemi osumljenci pa je znašal 15,7 %. Podobno kot v predhodnih letih so tudi v letu 2000 med kaznivimi dejanji, zaradi katerih so bili ovadeni mladoletniki, prevladovala kazniva dejanja zoper premoženje. Med tovrstnimi kaznivimi dejanji posebej izstopata tatvina in velika tatvina. Podatki kažejo, da je bilo vlomnih tatvin za tretjino več kot v letu 1999. Več je bilo tudi primerov lahkih telesnih poškodb, medtem ko je bilo ostalih, t.i. kaznivih dejanj z elementi nasilja, manj.

Tabela 2: Pomembnejša kazniva dejanja, za katera so bili ovadeni mladoletniki v letih 1999 - 2000

Kazniva dejanja	1999*	2000*
Tatvina (211. čl.)	1.513	1.895
Ponarejanje (250. čl. KZ)	81	30
Izsiljevanje	131	96
Prikrivanje	245	215
Rop	120	115
Spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let	18	11
Goljufija	68	73
Lahka telesna poškodba	101	137
Ponarejanje listin (256. čl. KZ)	92	58
Velika tatvina	1.304	1.156

⁶ Število v posameznem letu ovadenih osumljencev je število dejanskih oseb, ne glede na to ali je bil nekdo v prikazanem obdobju ovaden zaradi enega ali več kaznivih dejanj.

Policija je evidentirala 147* (159) kaznivih dejanj spolnega napada na osebo, mlajšo od 15 let, in 146* (153) kaznivih dejanj zanemarjanja mladoletne osebe in surovega ravnanja. Otroci in mladoletniki so bili pogosto tudi žrtve kaznivih dejanj z elementi nasilja, ki so jih nad njimi izvršili sovrstniki.

1.3 Delo policije na področju kriminalitete

Delo policije na področju kriminalitete je potekalo na podlagi sprejetih usmeritev, letnega načrta dela policije, smernic razvoja slovenske policije do leta 2002 in že uveljavljenih strategij dela kriminalistične policije na področju zatiranja organizirane in gospodarske kriminalitete ter zlorabe prepovedanih drog. Policija je uspešno zaključila preiskovanje organizirane kriminalne dejavnosti več kriminalnih združb, ki so se ukvarjale z izsiljevanji podjetnikov, ilegalno trgovino s prepovedanimi drogami, tihotapljenjem ljudi ter ponarejanjem dokumentov in vrednostnih papirjev, izvrševale pa so tudi kazniva dejanja z najhujšimi posledicami, kot so umori na grozovit način, ropi ipd. Odkrila in preiskala je nekatere težje primere korupcije, v katero so bili vpleteni tudi funkcionarji državnih organov in lokalnih skupnosti. V okviru strokovnega dela na področju kriminalitete je policija nadaljevala preiskovanje zaključnega obdobja lastninskega preoblikovanja podjetij in uresničevanje strategije boja zoper zlorabo prepovedanih drog, izvajala preventivno dejavnost, uvajala nove metode in tehnike kriminalističnotehničnih preiskav ter nova strokovna področja kriminalističnega dela, izvajala usposabljanje in izpopolnjevanje za kriminalistično delo in sodelovala s policijami drugih držav na področju boja s kriminalom.

Med posameznimi policijskimi upravami se je število evidentiranih kaznivih dejanj, za katera so policisti v letu 2000 vložili kazenske ovadbe, najbolj povečalo na PU Postojna, PU Celje, PU Krško in PU Ljubljana, medtem ko se je na PU Nova Gorica in PU Kranj zmanjšalo.

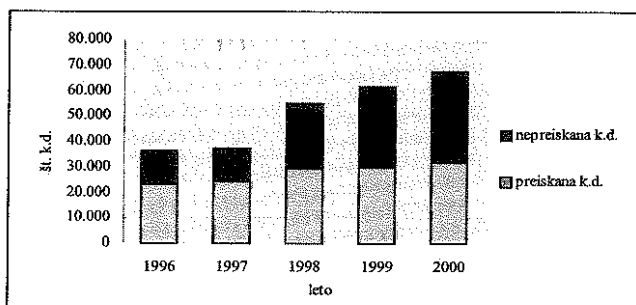
Policisti so v letu 2000 preiskali več kaznivih dejanj (31.707*) kot leto pred tem (29.766*). Delež preiskanih kaznivih dejanj se je sicer znižal (z 48,3 na 46,9 %)*, vendar je to predvsem posledica povečanja števila obravnavanih primerov ob enaki zmogljivosti policije.

Tabela 3: Število evidentiranih kaznivih dejanj po enotah v letih 1999 - 2000

Enota obravnave	Leto ovadbe	
	1999*	2000*
PU Celje	4.787	5.581
PU Koper	3.980	4.427
PU Kranj	3.028	2.960
PU Krško	1.741	2.027
PU Ljubljana	31.118	35.115

Enota obravnave	Leto ovadbe	
	1999*	2000*
PU Maribor	7.538	7.112
PU Murska Sobota	2.297	2.774
PU Nova Gorica	2.951	2.722
PU Novo mesto	2.211	2.454
PU Postojna	801	1.064
PU Slovenj Gradec	1.240	1.379
Neznano	1	2
Skupaj	61.693	67.617

Graf 2: Obravnavana kazniva dejanja in njihova preiskanos v letih 1996 - 2000

Pri preiskovanju kaznivih dejanj je policija v letu 2000 izdelala in evidentirala 299.286* uradnih dokumentov, med njimi:

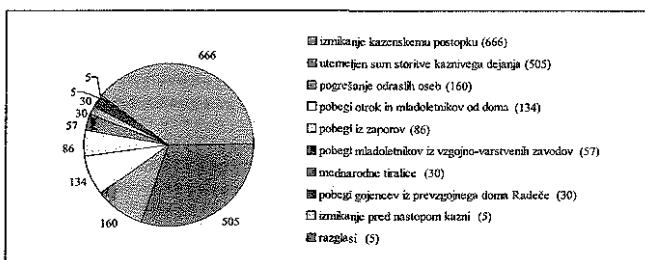
- 51.800 kazenskih ovadb in 5.615 poročil v dopolnitev kazenske ovadbe,
- 9.434 poročil o predlagalnih deliktih brez pregona in 5.250 drugih poročil o dejanjih brez pravne podlage za pregon,
- 85.737 uradnih zaznamkov,
- 1.495 odločb o pridržanju,
- 19.157 zapisnikov o ogledu kraja kaznivega dejanja,
- 8.276 zapisnikov o zasegu predmetov,
- 1.426 zapisnikov o hišni preiskavi,
- 81 zapisnikov o osebnih preiskavi,
- 9 zapisnikov o identifikacijskem postopku in
- 2 zapisnika o poligrafskem testiranju.

Med strokovnimi opravili so delavci policije v letu 2000 opravili 54 poligrafskih preiskav (od tega 32 poligrafskih ogledov) in pripravili 45 profilov storilcev. Največ preiskav je bilo opravljenih na področju kaznivih dejanj z elementi nasilja - umorov, povzročitve splošne nevarnosti in spolnih deliktov. Opravljenih je bilo tudi 55 (83) preiskav računalniške opreme, kjer so strokovnjaki policije pri vsaki preiskavi pregledali enega ali več računalniških sistemov. V večini primerov so podatke zasegli in na podlagi tega izdelali različne analize in pripravili strokovna mnenja. Največ preiskav so opravili zaradi suma storitve kaznivih dejanj neupravičenega

izkoriščanja avtorskega dela (19), ponarejanja denarja (8), ponarejanja listin (8) in tatvine (4).

V letu 2000 je bilo razpisanih 1.678 (1.771) tiralic in drugih razpisov.

Graf 3: Vzroki za razpis tiralic in drugih razpisov v letu 2000

Na podlagi mednarodnih tiralic je bilo v letu 2000 v Sloveniji prijetih 6 (9) oseb, ki so bile izročene tujim varnostnim organom, v tujini pa 12 (12) oseb, ki so bile izročene Sloveniji. Poleg tega je bilo opravljenih tudi 15 izročitev oseb v tranzitu zaradi asistencije tujim varnostnim organom.

2 PREGLED POSAMEZNIH PODROČIJ KRIMINALITETE

2.1 Splošna in posebne oblike kriminalitete⁷

Leta 2000 je bilo statistično evidentiranih 61.280* kaznivih dejanj splošne in posebnih oblik kriminalitete, od katerih je bilo preiskanih 25.854* ali 42,1 %. Škoda, povzročena s tovrstnimi dejanji, je po oceni policije znašala 16,3* milijonov SIT. Zaradi navedenih kaznivih dejanj je bilo ovadenih 16.234* oseb.

2.1.1 Splošna kriminaliteta

Delo policije na področju splošne kriminalitete je bilo v letu 2000 usmerjeno k intenziviranju preiskovanja najtežjih oblik splošne kriminalitete (umorov po naročilu, premoženjskih deliktov, pri katerih je bilo uporabljeno nasilje, orožje ali specialno orodje) ter kaznivih dejanj, pri katerih so bili žrtve oz. storilci mladoletne osebe. Policija si je prizadevala izboljšati preiskavnost kaznivih dejanj z nizko stopnjo odkritih in ovadenih osumljencev, zlasti na področju premoženjskih deliktov.

V letu 2000 je policija evidentirala 2.289* kaznivih dejanj zoper življenje in telo. Število dokončanih umorov, za katere

⁷ Poglavje zajema klasična kazniva dejanja in kazniva dejanja posebnih oblik kriminalitete (zloraba mamil, orožja, ponarejanje denarja ipd.) oz. vsa kazniva dejanja, razen kaznivih dejanj gospodarske in računalniške kriminalitete.

so bile v letu 2000 vložene ovadbe, se je zmanjšalo (s 23 na 22), povečalo pa se je število poskusov (z 39 na 50). Med umori so prevladovali t.i. družinski umori oz. umori, kjer sta se storilec in žrtev poznala, med motivi pa maščevanje, pogostejši pa so bili tudi t.i. umori po naročilu.

Tabela 4: Število kaznivih dejanj zoper življenje in telo v letih 1999 – 2000

Vrsta kaznivega dejanja	Število k.d.	
	1999	2000
Umor (dokončan)	23	22
Poskus umora	39	50
Posebno huda telesna poškodba *	22	21
Huda telesna poškodba *	384	410
Lahka telesna poškodba *	1.222	1.445
Druga k.d. zoper življenje in telo *	430	348
Skupaj *	2.111	2.289

Podatki kažejo, da se je število kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost, v primerjavi z predhodnim letom, nekoliko zmanjšalo. V strukturi tovrstnih kaznivih dejanj sta prevladovali kazniva dejanja spolnega napada na otroka in posilstva. Preiskavnost je bila razmeroma visoka (prek 90 %), k čemur je pripomogla zlasti okoliščina, da sta se v večini primerov storilec in žrtev poznala. Policija je v letu 2000 obravnavala tudi t.i. serijskega storilca, ki je bil utemeljeno osumljen večjega števila kaznivih dejanj posilstva in spolnega nasilja.

Tabela 5: Število kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost v letih 1999 – 2000

Vrsta kaznivega dejanja	Število k.d.	
	1999*	2000*
Posilstvo	75	86
Posilstvo	75	86
Spolno nasilje	78	73
Kršitev spolne nedotakljivosti z zlorabo položaja	20	24
Spolni napad na osebo, mlajšo od 15 let	159	147
Ostala k.d. zoper spolno nedotakljivost	44	32
Skupaj	376	362

Leta 2000 je bilo evidentiranih 48.157* kaznivih dejanj zoper premoženje, s katerimi so storilci po oceni policistov povzročili za 13,9* milijonov tolarjev škode. Za tovrstna kazniva dejanja je bila značilna večja organiziranost storilcev pri pripravi in izvedbi kaznivih dejanj in/ali uporaba orožja ter fizičnega nasilja. Vlome, rope in odvzeme motornih vozil so pogosto izvrševali zasvojenici z drogami in povratniki.

Podobno kot v preteklih letih so med premoženjskimi delikti prevladovala kazniva dejanja tatvin, vlomov in poško-

dovanja tuje stvari. Podatki kažejo, da se je število tatvin v primerjavi z letom 1999 povečalo, prav tako se je povečalo tudi število kaznivih dejanj poškodovanja tuje stvari, medtem ko se je število vlomov nekoliko zmanjšalo. Slednje je po mnenju policistov posledica boljšega varovanja objektov kot tudi boljšega dela policije in varnostnih agencij.

Na področju avtomobilske kriminalitete policija ocenjuje, da je v letu 2000 število tatvin osebnih vozil rahlo upadlo. Pogostejše so bile zlasti tatvine tovornih in kombiniranih vozil, v manjši meri pa tudi vozil srednjega cenovnega razreda. Policisti ugotavljajo, da so storilci kradli vozila višjega cenovnega razreda ter tovorna in kombinirana vozila predvsem zaradi prevoza v tujino (na območje republik nekdanje Jugoslavije), vozila srednjega in nižjega cenovnega razreda pa zaradi predelave oz. legalizacije na območju Slovenije. Za izvrševanje tovrstnih tatvin so uporabljali čedalje bolj izpopolnjene tehnične pripomočke. Policisti so z uporabo tajnih policijskih ukrepov uspeli razbiti nekaj dobro organiziranih skupin, ki so se ukvarjale s tatvinami in preprodajo ukradenih motornih vozil. Na območju naše države so zasegli tudi vozila, ki so bila predmet kaznivega dejanja v tujini.

Tabela 6: Nekatera kazniva dejanja premoženjske kriminalitete v letih 1999 – 2000

Vrsta kaznivega dejanja	Število k.d.	
	1999*	2000*
Poškodovanje tuje stvari	4.449	5.015
Tatvina (211 in 212. člen KZ, brez vlomov, drznih tatvin in tatvin motor. vozil)	17.192	18.597
Vlom	16.187	15.962
Rop	463	474
Drzna tatvina	783	811
Roparska tatvina	52	58
Klasična goljufija	1.897	2.990
Požig	61	78

2.1.2 Posebne oblike kriminalitete

Leta 2000 je bilo evidentiranih 1.370* (1.121*) kaznivih dejanj zlorabe prepovedanih drog, kar pomeni 22,2 % porast v primerjavi s predhodnim obdobjem. Policija je zaradi tega državnim tožilstvom ovadila osumljence 1.568 – krat (statistično število osumljencev)⁸, kar je 26,3 % povečanje v primerjavi z letom 1999. Število prekrškov po Zakonu o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami se je pove-

⁸ Statistično število v posameznem letu ovadenih osumljencev ne pomeni dejanskega števila oseb. Nekdo, ki ga je npr. policija ovadila državnemu tožilstvu zaradi več kaznivih dejanj, je večkrat voden tudi v skupnem številu ovadenih osumljencev.

čalo za 34,0 % (od 2.289 na 3.068). Zaradi čezmernega odmerka droge je umrlo 12 (19) oseb. Leta 2000 je bila v Sloveniji zasežena večja količina prepovedanih drog kot leto pred tem.

Tabela 7: Zasežene količine prepovedanih drog v letih 1999 – 2000

Vrsta mamila	1999	2000
Heroin (v kg)	32,27	392,65
Kokain (v kg)	1,58	0,98
Hašiš (v kg)	64,62	1,22
Marihuana (v kg)	249,15	3.413,25
Ecstasy (št. tablet)	1.749	27.928
Amfetamin (v kg)	0,63	0,19
Benzodiazepini (št. tablet)	621	735
Metadon (št. tablet)	2	245
LSD (št. pivnikov)	512	59
Konoplja (št. bilk)	8.196	3.354

Policija je obravnavala 321* (345*) kaznivih dejanj izsiljevanja. S tem v zvezi je vložila 281 kazenskih ovadb in podala 40 poročil pristojnemu tožilstvu. Zaskrbljujoč je podatek, da je bila kar v 108 primerih med osumljenimi mladoletna oseba ter da je bila v 76 primerih žrtev mlajša od 14 let. Poleg kaznivih dejanj izsiljevanja so policisti evidentirali tudi 1 kaznivo dejanje povzročitve splošne nevarnosti in 1 kaznivo dejanje ogrožanja varnosti, ki so ju opredelili kot posledico tovrstne organizirane kriminalne dejavnosti.

Število evidentiranih kaznivih dejanj nedovoljene proizvodnje in prometa orožja ali razstrelilnih snovi se je v primerjavi s predhodnim letom povečalo (s 118 na 199)*. Med njimi je bilo 47* ali 23,9 % kaznivih dejanj, ki so jih storili pripadniki organiziranih kriminalnih združb, v petih primerih pa je bilo ugotovljeno kriminalno sodelovanje s tujino. Policisti so zaradi tovrstnih kaznivih dejanj ovadili osumljence 217* - krat (statistično število), od tega 128* - krat prvič. Na poslabšanje varnostnih razmer na tem področju kaže tudi večja količina zaseženega orožja kot leto pred tem.

Tabela 8: Zaseženo orožje v letih 1999 - 2000

Vrsta orožja	1999	2000
Pištole	504	372
Puške	218	157
Bombe	47	219
Plinske pištole	204	219
Deli orožja	319	502
Minsko eksplozivna sredstva	48	344
Hladno orožje	569	675

Vrsta orožja	1999	2000
Zračno orožje	68	30
Orožje s tetivo	6	6
Lovsko orožje	167	141
Skupaj	2.150	2.665

Poleg orožja so policisti zasegli še 61.497 (129.980) kosov malokalibrskega streliva, 25.291 (20.207) kosov streliva za lovsko orožje in 1.323 (1.140) kosov plinskega streliva. Med razstrelilnimi snovmi so zasegli 62,1 (89,9) kg eksploziva, 295 (107) vžigalnikov, 893 (8.723) metrov vžigalne vrvice itd.

Leta 2000 je bilo evidentiranih 2.171* (2.111)* kaznivih dejanj s področja **ponarejanja denarja**, zaradi katerih so policisti osumljence ovadili 434* – krat (statistično število). Preiskanosť kaznivih dejanj v letu 2000 (14,9 %) je ostala na približno enaki ravni kot leto prej (15,4 %). Od skupnega števila tovrstnih dejanj jih je bilo 30 posledica organizirane kriminalne dejavnosti. Policija je odkrila 4 kriminalne skupine, ki so bile povezane s tujimi organiziranimi kriminalnimi skupinami.

V primerjavi s preteklim letom se je povečalo število vnovčitev ponarejenih bankovcev, zlasti za 100.000 ITL in 10.000 SIT. Med pogostejšimi valutami je vnovčevanje ponarejenih ameriških dolarjev ostalo na lanskoletni ravni, medtem ko je vnovčevanje ponarejenih nemških mark upadlo. Pri nemški valuti je poraslo število odkritih ponaredkov višjih nominalnih vrednosti (bankovcev za 500 in 1.000 DEM), med-

tem ko je upadlo zlasti število ponaredkov za 100 in 200 DEM. Nevarnost v plačilnem prometu so predstavljali kakovostno ponarejeni bankovci za 100.000 ITL in nekateri ponaredki ameriških dolarjev.

Policija je zaradi utemeljenega suma storitve kaznivih dejanj s področja **prostitucije** ovadila 16 oseb. Obravnavala je 2 (4) kaznivi dejanji spravljanja v suženjsko razmerje, 1 (1) kaznivo dejanje zvodništva in 10 (20) kaznivih dejanj posredovanja pri prostituciji. Med kaznivimi dejanji so bila 3 (16) kazniva dejanja posledica organizirane kriminalne dejavnosti.

Število kaznivih dejanj **prepovedanega prehoda čez državno mejo** se je povečalo s 709 na 871. Po oceni policije je bilo 194 kaznivih dejanj posledica organiziranega kriminalnega delovanja, zaradi česar je bilo ovadenih 247 članov kriminalnih združb, med njimi petina tujcev.

Policija je obravnavala tudi 25 kaznivih dejanj **tihotapstva**, zaradi katerih je osumljence ovadila 50–krat, 5 kaznivih dejanj pa je bilo posledica organizirane kriminalne dejavnosti. S tihotapstvom je bilo po oceni policije povzročene za več kot 30 milijonov tolarjev škode.

2.2 Gospodarska in računalniška kriminaliteta

V letu 2000 je policija obravnavala 6.337 (5.128) kaznivih dejanj gospodarske in računalniške kriminalitete. Statistični porast teh kaznivih dejanj je predvsem posledica spremenjenega evidentiranja tatvin telefonskih impulzov, ki se od

Tabela 9: Nekatera gospodarska kazniva dejanja in škoda v letih 1999 – 2000

Kaznivo dejanje	Število k.d.		Škoda (v mio SIT)	
	1999	2000	1999	2000
Poslovna goljufija (217. čl.)	1.655	1.681	2.851	4.936
Poslovna goljufija (234a. čl.)	171	231	888	944
Preslepitev pri poslovanju z vredn. papirji	57	5	17	1
Ponareditev ali uničenje poslovnih listin	411	252	9	76
Zloraba notranje informacije	0	4	0	13
Poneverba	188	163	89	215
Neupravičeno sprejemanje daril	2	1	0	2
Neupravičeno dajanje daril	1	2	0	1
Pranje denarja	3	15	12	154
Davčna zatajitev	58	83	1.728	1.487
Zloraba uradnega položaja	55	81	1.506	53
Poneverba v službi	7	11	7	21
Izdaja uradne tajnosti	4	1	0	0
Jemanje podkupnine	13	5	1	0
Dajanje podkupnine	38	17	1	0

začetka leta 2000 prikazujejo v okviru gospodarske kriminalitete, ter večjega števila kaznivih dejanj izdaje nekritega čeka in zlorabe bančne ali kreditne kartice. Število ovadenih osumljencev za gospodarska kazniva dejanja se je povečalo s 5.624 na 6.675. Po oceni policije je tovrstna kriminaliteta povzročila za 13,0 (10,8) milijarde tolarjev škode.

Leta 2000 je policija na podlagi zakona o odgovornosti pravnih oseb za kazniva dejanja obravnavala 18 kaznivih dejanj, za katera je bila poleg fizične osebe podana tudi odgovornost pravne osebe.

Na področju t. i. ožje korupcije⁹ je policija obravnavala 42 (57) kaznivih dejanj, med njimi 17 (38) primerov dajanja podkupnine, 16 (2) primerov nezakonitega posredovanja, 5 (13) primerov jemanja podkupnine, 2 (1) primera neupravičenega dajanja daril, 1 (2) primer neupravičenega sprejemanja daril in 1 (1) primer kršitve proste odločitve volivcev.

V začetku leta 1999 je policija začela obravnavati revizijska poročila agencije RS za revidiranje lastninskega preoblikovanja podjetij, ki se nanašajo na obdobje od 1.1.1993 do vpisa lastninskega preoblikovanja pravnih oseb v sodni register. Do konca leta 2000 je policija na podlagi prejetih 141 revizijskih poročil vložila 51 kazenskih ovadb, v katerih je ovadila skupno 54 oseb zaradi utemeljenega suma storitve 112 različnih kaznivih dejanj, najpogosteje zaradi suma zlorabe položaja ali pravic. S temi kaznivimi dejanji naj bi osumljenci povzročili za 2,3 milijarde tolarjev škode.

Na področju računalniške kriminalitete je statistično upadlo število kaznivih dejanj neupravičenega izkoriščanja avtorskega dela, ker preiskave proti računalniškim piratom, ki so se začele sredi leta 2000, še niso bile končane. Število kaznivih dejanj neupravičenega vstopa v zaščiteno računalniško bazo podatkov in vdora v računalniški sistem se je nekoliko povečalo. Policija ocenjuje, da je na tem področju razmeroma veliko temno polje, saj se le redka podjetja odločajo za prijavo tovrstnih kaznivih dejanj.

Tabela 10: računalniška kriminaliteta v letih 1999 – 2000

<i>Kaznivo dejanje</i>	<i>Število k.d.</i>		<i>Škoda (v mio SIT)</i>	
	<i>1999</i>	<i>2000</i>	<i>1999</i>	<i>2000</i>
<i>Neupravičeno izkoriščanje avtorskega dela</i>	<i>14</i>	<i>11</i>	<i>11,82</i>	<i>3,98</i>
<i>Neupravičen vstop v zaščiteno račun. bazo podatkov</i>	<i>9</i>	<i>12</i>	<i>0,25</i>	<i>9,37</i>
<i>Vdor v računalniški sistem</i>	<i>13</i>	<i>15</i>	<i>0,09</i>	<i>8,05</i>
<i>Skupaj</i>	<i>36</i>	<i>38</i>	<i>12,16</i>	<i>21,4</i>

⁹ Koruptno ozadje imajo lahko tudi nekatera druga kazniva dejanja, ki niso zajeta med ožjo korupcijo, in pri katerih je koruptni namen težko dokazljiv. Koruptnost je najbolj povezana s kaznivimi dejanji zlorabe uradnega položaja ali pravic, ki jih je policija leta 2000 evidentirala 81, ter zlorabo položaja ali pravic, ki jih je evidentirala 169.

LITERATURA:

1. Poročilo o delu policije na področju kriminalitete v letu 2000, Uprava kriminalistične policije, MNZ RS - Policija (Ljubljana, februar 2001).
2. Poročilo o delu policije za leto 2000, MNZ RS - Policija (Ljubljana, 2001).

Crime and crime investigation activities in 2000

Staš Svetek, Head of the Section for Crime Analysis, Crime Investigation Unit, Ministry of the Interior of the Republic of Slovenia, Štefanova 2, Ljubljana, Slovenia

The sharp increase in the number of criminal offences handled by the Slovene police has continued in 2000. Since 1997, when 37,000 criminal offences were cleared up by the police, their number has nearly doubled and amounted by 2000 to over 67,000 criminal offences. The statistical growth is a reflection of a deteriorated security situation, and still more, of a changed (more severe) way of dealing with and recording minor crimes, which are simultaneously the most frequent and have the highest impact on statistical indexes. The year 2000 was also the first year in which the new police crime statistics information system was introduced and, due to its complexity and extensiveness, it is not yet operating optimally, which has impaired the quality of data on criminal offences and suspects handled.

The security situation in relation to crime in 2000 was similar to that in the previous year. The work of the police was particularly marked by a growing number of mass smuggling of illegal refugees, better organisation and ruthlessness of perpetrators of serious crimes and a growth of secondary crime - criminal offences committed by addicts, who obtained in this way the necessary means for the acquisition of prohibited drugs.

In the structure of crime handled, the number of property crimes and crimes related to the abuse of prohibited drugs showed a particular sharp increase. In spite of the unfavourable security situation, the police successfully coped with the most dangerous forms of crime and succeeded in detecting and preventing several serious forms of organised criminal activity, such as: extortion and murders of businessmen, mass smuggling of illegal migrants, international trafficking of prohibited drugs and the corruption of state officials.

Key words: crime, crime statistics, criminal offences, charged suspects, the police, crime investigation activity

UDC 343.3/7 (497.4) »2000«